

7. Селевко Г. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. Т. 1. Москва: НИИ школьных технологий, 2006. 816 с.

8. Щукин А. Лингводидактический энциклопедический словарь: более 2000 единиц. Москва: Астрель: АСТ: Хранитель, 2008. 746 с.

УДК:378.013.371.3.302.2.491.80

Оксана МАКСИМ'ЮК,
доцент кафедри сучасної української мови
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

КОМУНІКАТИВНІ ОЗНАКИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано педагогічні умови розвитку комунікативних ознак мовлення в майбутніх учителів-словесників, а також чітко окреслено визначення та перлік цих ознак, зацентовано на їх ролі для майбутнього вчителя-словесника.

Ключові слова: комунікативно-мовленнєва діяльність, професійно-мовленнєва діяльність, мовленнєві ознаки, комунікативні ознаки мовлення, майбутні вчителі-словесники.

За умов реформування мовної освіти в Україні, спрямованої на підвищення загальномовної і мовленнєвої культури громадян особливої ваги набуває проблема формування високоерудованої компетентної, творчої мовної особистості майбутнього вчителя-словесника. На це орієнтує Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2010-2021 рр., Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, концепції мовної освіти в Україні, Державний стандарт мовної освіти у вищій школі.

Особистість майбутнього вчителя-словесника формується здебільшого на ґрунті мови, на її «лексико-понятійному арсеналі та її засобами» і розкривається як освічена виразна індивідуальність у навчально-мовленнєвій педагогічній діяльності.

Важливим складником навчально-мовленнєвої діяльності вчителя-словесника є комунікативні ознаки мовлення.

У Концепції мовної освіти йдеться про необхідність висвітлення аспекту культури мовлення, що охоплює його нормативність (дотримання правил усного й писемного мовлення), адекватність (точність висловлення думок, почуттів, волевиявлень), естетичність (оптимальний темп і гучність мовлення, тембр і інтонацію, тональність, лексичне багатство, різноманітність синтаксичних конструкцій, образність), та застосування мови в усіх її аспектах у будь-якій сфері суспільного життя [2].

Правильне розуміння і успішний опис мовленнєвої культури, ознак хорошого мовлення виявляється в умінні бачити системні відношення мовлення, її мовленнєвої структури до чого-небудь, що знаходиться за її межами, до інших, не мовленнєвих структур. Це необхідно для того, щоб мовлення в процесі його побудови і розуміння завжди вирішувало б ті чи ті комунікативні завдання і завжди співвідносило і пов'язувало з іншими, зовнішніми по відношенню до нього структурами (самої мови, свідомості в його цілому, мислення, предметної дійсності і ін.) [1, с. 7-8].

Зауважимо, що відомий вітчизняний педагог В. Сухомлинський уважав, що мовлення вчителя є критерієм його педагогічної, мовної і мовленнєвої культури, засобом самовираження та самоствердження його особистості, а необхідною умовою спілкування вважав діалог між учнями та вчителем [4, с. 82], тобто за сучасними стандартами це визначається як суб'єктно-суб'єктна організація навчального процесу.

Н. Бабич характеризує «якісні ознаки культури мовлення» «як суто мовні його особливості (ступінь оволодіння нормами, які діють у конкретну епоху), так і позамовні (знання законів мислення, практичний досвід мовця – віковий, життєвий, і мовленнєвий, психічний стан мовця, мету, націленість на спілкування і т. ін.) [3, с. 38]. Вона, зокрема, зауважує, що поняття «культура мовлення» передбачає якісну характеристику [3, с. 66].

Комунікативні ознаки мовлення – це реальні властивості її змістової й формальної комунікації. Саме система цих властивостей визначає ступінь комунікативної досконалості мови. Прояв комунікативних ознак мовлення у процесі діяльності утворюють таку структуру, яка спроможна регулювати особистісне ставлення студентів до ролі мовленнєвої діяльності, характеризують різний рівень підготовки особистості майбутнього вчителя до навчально-мовленнєвої діяльності і проявляються у свідомому, індивідуальному позитивному сприйнятті конкретних комунікативних ознак мовлення як компонента професіоналізму.

Комунікативні ознаки мовлення майбутнього вчителя-словесника – це сукупність ознак, якими необхідно оволодіти і які дозволяють впливати на співрозмовників (учнів, учителів, батьків тощо) під час різних обставин, ураховуючи мету і завдання спілкування.

На думку вчених, викладач, який здійснює підготовку студентів до практичної педагогічної комунікації, має володіти такими комунікативними якостями мовлення: своєрідна психологічна «зверненість» до людей; висока комунікативна культура, яка спирається на комунікабельність особистості, вміння тонко відчувати емоційний стан суб'єкта комунікації; здатність «занурюватися» в іншу людину та інші.

Основними комунікативними ознаками мовлення майбутніх учителів-словесників вважаємо: *змістовність* - це продумування тексту й основної думки висловлювання, повне їх розкриття, підпорядкування матеріалу темі й основній думці, говоріння і написання лише відомого, уникаючи зайвого, добір матеріалу, якого не вистачає; *образність* - комунікативна ознака мови,

зорієнтована на виникнення додаткових асоціативних зв'язків, тобто вживання слів і словосполучень у їх незвичному оточенні, зокрема, їх переосмислення в порівняннях, метафорах тощо; *виразність* - відповідність відомим технічним, логічним та художнім прийомам; *правильність* - досконале володіння та дотримання мовцем усіх мовних норм української літературної мови, серед яких: фонетичні, орфоепічні, лексичні, граматичні, словотворчі та стилістичні (відповідно до ситуації спілкування будувати усні й писемні висловлювання), правописні; *чистота* - мовлення, в якому немає порушень орфографічних (грамотне письмо), лексичних (відсутність чужих слів, повторів, вульгаризмів, суржику), граматичних (правильна побудова та завершеність висловлювань) стилістичних (відповідність стилям, жанрам, стилям, меті та завданням), орфоепічних (правильна літературно-нормативна вимова) та інших норм, а навпаки, повна відповідність сучасній літературній нормі; *доречність* - добір, організація мовних засобів, що роблять мову відповідною меті, умовам, ситуації спілкування; *логічність* - це поєднання мислення, мови і мовлення, це ступінь поєднання слів у реченні за законами розумової (мисленнєвої) діяльності і *послідовність* мовлення, яка полягає у тому, щоб говорити і писати послідовно, виділяючи мікротеми і встановлюючи зв'язок між ними, забезпеченні смислових зв'язків між словами і реченнями в тексті, складанні плану висловлювання, систематизації дібраного матеріалу, виділенні «поданого» і «нового» у висловлюванні, уникненні логічних помилок. Саме ці ознаки мовлення, реальними властивостями їх змістової і формальної комунікації повинні бути властиві вчителю-словеснику, який має розвивати означені комунікативні ознаки мовлення в учнів, оскільки система цих ознак визначає ступінь комунікативної досконалості мовлення. Крім того, саме ці ознаки здійснюють вплив на співрозмовників.

Отже, можемо стверджувати, що найважливішим засобом, основним інструментом професійної діяльності вчителя-словесника є слово, комунікативні ознаки його мовлення. Саме від рівня розвитку комунікативних ознак взірцевого мовлення вчителя-словесника значною мірою залежить не тільки розвиток учнів, а й успішність у цілому, бо чим вправніше мовлення школярів, тим краще вони виражають власні думки і сприймають висловлювання інших.

Прояв комунікативних ознак мовлення студентів у процесі навчання утворюють таку структуру, яка спроможна регулювати особистісне ставлення їх до ролі мовленнєвої діяльності, характеризують різний рівень готовності особистості майбутнього вчителя до навчально-мовленнєвої діяльності й проявляються у свідомому, індивідуальному позитивному сприйнятті конкретних комунікативних ознак мовлення як компонента професіоналізму.

Список використаних джерел

1. Головін Б. Програма курсу «Основы культуры речи» для студентов филологических факультетов государственных университетов. Москва, 1976. С. 8.
2. Концепція мовної освіти (проект) [Електронний ресурс]. Режим доступу до документу: www.mon.gov.ua/gr/obg/2010/proekt_271210.doc.
3. Культура фахового мовлення: Навч. посіб. Чернівці, 2014. 556 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в т. Київ, 1977. Т. 5: Слово про слово. Слово вчителя в моральному вихованні. 1977. С. 82.

УДК 377.091.313.016.811.161.2

Надія КОЛЕСНИК,

викладач-методист

Морського фахового коледжу

Херсонської державної морської академії

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА МЕТОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ У МОРСЬКОМУ КОЛЕДЖІ

Анотація. Однією з провідних базових характеристик особистості визнана мовленнєва компетенція, яка включає в себе вміння адекватно й доречно послуговуватися мовленням у конкретних ситуаціях спілкування. У статті описано науково-методичний та практичний підхід до шляхів формування мовної компетентності особистості нефілологічного профілю.

Ключові слова: комунікація, базові комунікативні компетентності, мовна особистість, компетентнісний підхід до навчання, ситуативне спілкування.

Мовна освіта в Україні передбачає вдосконалення технології навчального процесу, наближення до вимог сучасного суспільства, що потребує високоосвічених, інтелектуально розвинених громадян, які вільно можуть спілкуватися між собою на професійному рівні, утверджуючи статус української мови як рідної і державної [2, с. 3].

Вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вишах реалізує компетентісний, функціонально-діяльнісний та особистісно орієнтований підходи до навчання української мови, що відповідає сучасним запитам суспільства.

Проблему формування мовної особистості досліджували Л.Мацько, Л.Паламар, М.Пентиліук, Л.Скуратівський, Г.Шелехова та ін. Значну увагу приділяли сутності та рівневій моделі мовної особистості, зокрема розвитку